

Sadonkorjuuta

Ruokatauko heinäniityllä: vas. Javanaisen Antti, Virolaisen sulo, Kauppisen Maija, Hataran Maili ja Antti.

Maanviljely oli pääasiallinen elinkeino kolmekymmenluvulla Härškeensaarella, toteaa Aili Vatinlahti. Kasvatettiin heinää ja muuta rehua sekä viljalajeista ruista, ohraa, kauraa sekä vehnää, jonka kasvualue aikaisemmin oli vähäisempi, mutta joka alkoi laajeta myöhemmin. Heinä leikattiin alunperinkin viikatteella, sittemmin heinäleikkuukoneella. Haravakone oli kylässä harvinaisuus, muistelee Helve Haikonen. Heiniä kuivatettiin alkuaikoina ruoilla, myöhemmin ruvettiin käyttämään yhdestä tasaoksaista männystä oksanpäät teroitettuina valmistettuja härrykkäitä ja heinäseipäitä. Heinäruot saatettiin kantaa latoon, pielekseen tai vastaan kahden solakan toisesta päästään teroitettun riu'un, sapilaiden, avulla. Tämä kuljetustapa oli käytännöllinen vaikeissa maasto-olosuhteissa, kuten esimerkiksi kosteikoissa rantaniityillä. Tavallisissa tapauksissa valjastettiin hevonen heinähäkein varustettujen ajopelien eteen tukkuamista varten.

Helve Haikonen jatkaa, että viljat niitettiin aluksi pelkästi sirpillä. Sitä vanhat isännät pitivätkin pitkään ainoana oikeana tapana, koska jälki näin jäi siistiksi eikä tähkiäkään hukkaantunut. Sittemmin alettiin viljaakin leikata viikatteella ja koneella sekä pantiin seipäälle. Kyllä vielä sidottiinkin. Rukiit sidottiin aina lyhteille ja pystytettiin kuhilaiksi, joihin toiset laittoivat kaksitoista ja toiset kuusitoistakin lyhdettä, joista kaksi hatuksi. Ohrasta ja vehnästä tehtiin kymmenikköjä, mutta jos elonkorjuu-aika oli sateinen, jouduttiin nämä viljat pystyttämään yksihattuisiksi viisikoiksi. Kaurasta yleensä tehtiin aina viisikoita. Aino Musakka muistaa kuivina kesinä tehdyn myös kymmenikköjä.

Aili Vatinlahti kertoo, että vilja kuivatettiin ensin pellolla, sitten riihen parsilla muutaman päivän ajan. Riihtä lämmitettiin, jotta viljat kuivuisivat puintikuntoon. Sitten alkoi kuulua mutkan ja varstan kolke. Niillä erotettiin jyvät oljista. Viimeksi oli viljan puhdistus viskuukoneella eli massinalla. Mieleen muistuvat nuoruudesta monet riihenpuinnit. Kesällä se oli mukiinmenevää työtä, mutta talvisaikaan kurjaa hommaa. Kun viljelysmaita oli kauempana, ei viljoja saatu riiheen muutoin kuin rekikelillä. Ne oli näin ollen pakko puida talven aikaan.

Jo ennen sotia keksittiin laittaa niittokoneeseen kokooja. Siitä se aina jätti lyhteen verran viljaa pois. Se sidottiin lyhteeksi ja laitettiin kymmeniköille. Aivan talvisodan alusvuosina alkoi tulla puimakoneita ja moottoreita. Niitä kuljetettiin pellolta toiselle. Oli meidän kylässä muutamia hevoskiertoisiakin puimakoneita. Muistaakseni sellainen hevoskierto oli neljässä talossa. Siihen aikaan pidettiin myös elonleikkuutalkoita, etenkin rukiin leikkuun aikana. Olipa toukoviikkojenkin talkoita.

Elonleikkuutalkoot oli kylän yhteisvoimien näyttö. Väkeä tuli Aino Musakan muukaan ainakin henkilö talosta, parhaasta kaksi ja kaiken ikäisiä. Ensin juotiin kahvit ja sitten pellolle. Sirpeillä niitettiin, hänkin jatkaa. Saatiin siistiä jälkeä eikä viljaa päässyt hukkaan. Sitojat, jotka tavallisimmin olivat nuoria tai naisia, sitoivat lyhteet. Viljan kuivattamiseksi lyhteet tehtiin viljalajista riippuen kuhilaiksi, kymmeniköiksi tai viisikoiksi. Miehet tavallisesti pystyttivät ne. Välillä tuotiin pellollekin kahvit. Toisinaan leikkuuta tahditti soittaja, joka istui isolla kivellä. Härskensaarelaisten ei ollut tapana kilpailla niittotalkoissa. Hikisen päivän päätyttyä, iltaruokailun jälkeen pantiin tuvassa pystyyn talkootanssit. Ei siinä Ainon mukaan ehditty vaatteidenvaihtoon, mitä nyt heitettiin vähän vettä niskaan. Aili Vatinlahti kertoo: "Muistan sellaisen Heikin Jussin talkoopäivän, kun tuli kova sade, joka keskeytti niittämisen. Talkootanssit pidettiin kuitenkin ja seuraavana päivänä jatkettiin sitten niittämistä."

Ailin mukaan hänen kotonaan kasvatettiin joka kesä pellavaa. Se nyhdettiin maasta, kun siemensylyt alkoivat valmistua. Kouraus kerrallaan pellavat laitettiin ristikoille ja annettiin siinä vähän kuivua. Sitten ruohkitettiin siemensylyt pois. Sidottiin rivaille ja sen jälkeen pellavat vietiin veteen likoamaan. Sitten ne huuhdeltiin hyvin, nostettiin järvestä pois ja jätettiin valumaan kuiviksi. Sen jälkeen pellavat levitettiin nurmelle muutamaksi viikoksi pehmenemään, minkä jälkeen kerättiin kuivana pois maasta ja sidottiin kuivoiksi.

Syksyllä alkoivat pellavaasaunat. Pellavat oli ensin loukutettava ja lihdattava. Sitten seurasi harjaaminen. Erotettiin rohtimet aivinoista. Saunan uunissa paistettiin herkullisia lanttupaistikkaita. Ne harjaussaunat olivat nuorten tapaamispaikkoja. Eihän siihen aikaan ollut radiota eikä televisiota, jota olisi illoin töllötetty. Pellavia laitettiin tehtaalle kehrättäväksi. Paljon kehrättiin kotonakin. Moni ikäisistäni naisista on nuoruudessaan kehrännyt villaa sekä pellavaa. Siellä se vintillä seisoo minunkin rukkini vielä valmiina odottamassa kehrääjäänsä.

Teuvo Matikka

Maatalouskoneita

Varhaisempina peltoviljelyksen aikoina olivat "saarelaisten" maataloustyökaluina atra eli sahra, risuastuva eli karhi, lata ja puujyrä eli vieru. Näitä kaikkia saattoi syrjäkylällä nähdä käytössä vielä sotien aattona. Kyläläiset viljelivät maata pääasiassa opitun kokemuseräisen tiedon varassa. Toiset heistä, valveutuneimmat, olivat saaneet oppia uudistuksiin koulusta, opistosta, maatalous näyttelyistä, maamiesseuran neuvojilta, alan lehdistöstä tai muualta. Siksi saattoikin nähdä tilojen rinnakkaisilla pelloilla vanhoillisemman isännän atran sarvissa, kun taas naapuri käänsi vakoa kiiltäväsiipisellä, teräväveitsisellä auralla.

Aino Musakan mukaan uudet maatalouskoneet olivat usein kahden tai useamman talouden yhteisesti omistamia. Olipa omistustapa yhden tai useamman hallintaa, koneet kiersivät kylää osuustöissä tai palkattuina. Tällaisia koneita olivat nimenomaan heinäleikkuukone, puimakone moottoreineen ja lajittelija eli viskuri. Mitään järjestäytyneitä koneosuuskuntia ei Härskensaarella perustettu.

Edellisessä kirjoituksessa sadonkorjuusta todettiin, että oli vain yksi haravakone. Kumipyöräkärrijäkin alkoi tulla vasta sotien välillä. Ei ollut myöskään traktoreita. Kylvömuokkausvälineinä erilaiset rulla- ja siipiäkeet olivat yleisesti käytössä. Maatalouden työvälineiden kehittyminen ja koneellistuminen lähtivätkin alkuun nimenomaan muokkaustöiden tehostamisesta. Perus- ja kylvömuokkaus olivat ruvenneet vaatimaan parempia työkaluja kuin atra ja risuäes.

Kokemuksesta johtuva perinne oli eräs syy vallinneeseen käytäntöön, mutta uudistuksen tarvetta hidasti myös se, että hevosia oli tarpeeksi vetotehtäviin, eikä ihmistyövoimasta ollut puutetta. Palkkauskaan ei ollut ongelma. Lisäksi kausittaiset raskaat ja pölyiset työt oli totuttu perinteisesti kestäämään.

Teuvo Matikka

Emil Santanen kyntää atralla Musakan pellolla.

Viljan korjuusta ja puinnista

Olen aikaisemmin jo kirjoittanut ja kertonut viljan korjuusta ja puimisesta. Riihessä ne viljat ennen kuivattiin ja meidän kylässä puitiin mutkilla. Sitten tuli muutamia hevoskiertopelejä. Minä muistan, kun meille tuli syksyllä 1942 puimakone ja polttomoottori. Naapurissa Hataran Paavolla oli jo aikaisemmin sellaiset vehkeet. Niitä kuljetettiin pellolta toiselle ja puitiin useamman talon viljat vuoron perään.

Seuraavana syksynä puitiin viljat Räisälässä. Keväällä 1944 viljat kylvettiin normaalisti. Kasvu oli hyvällä alulla. Kesäkuulla tuli lähtö muihin maisemiin. Puimakone ja moottorikin matkasivat Pohjanmaalle. Linjat jäivät pysymään Taipaleenjoelle. Kotikylässä saivat viljat kasvaa kaikessa rauhassa. Syyspuolella lähetettiin työkuuntoisia ihmisiä viljoja korjaamaan. Matti-veljenikin lähti. Puimakoneet olivat Kurikan asemalla. Junaan takaisin ja kohti kotikylää.

Nuoria Vuoksen vesillä.

Olihan niitä nuoria aika joukko siellä rauhan tekoon asti. He saivat viljat puiduiksi. Puimakonekin pääsi jälleen matkaamaan Pohjanmaalle. Samana syksynä sitten muutettiin Euraan Neittamolle. Puimakone kulki evakoiden mukana. Seuraavana kesänä se oli kovin tarpeen viljankorjuun aikana. Paneliasta isäni ja veljeni saivat maata, johon he alkoivat rakentaa kotia. Perhettämme se puimakone palveli monia vuosia. Vasta Pöytyän Kumilaan muutettuaan miehet ostivat leikkuupuimurin.

Muistuu mieleeni kotikylästä vanha asia. Valtio kaivatti suurta viemäriojaa monia kilometrejä. Se alkoi Vuoksen Takalahdelta ja tuli meidän lammelle ja jatkui siitä kauas peltojen kautta aina Rajaojalle asti. Se oli kesäkuun aikaa ja oli kova helle. Ei silloin ollut koneita. Lapioiden kanssa miehet heiluiivat suurella joukolla. Ei ollut virvoitusjuomia saatavilla. Pyysivät äitiä tekemään kaljaa juotavaksi. Kiirettä piti, kun hän suurelle joukolle kaljaa valmisti. Muistelen sen ojan kaivuun olleen joskus 1933-1934. Minä olin silloin nuori tyttö.

Aili Vatinlahti

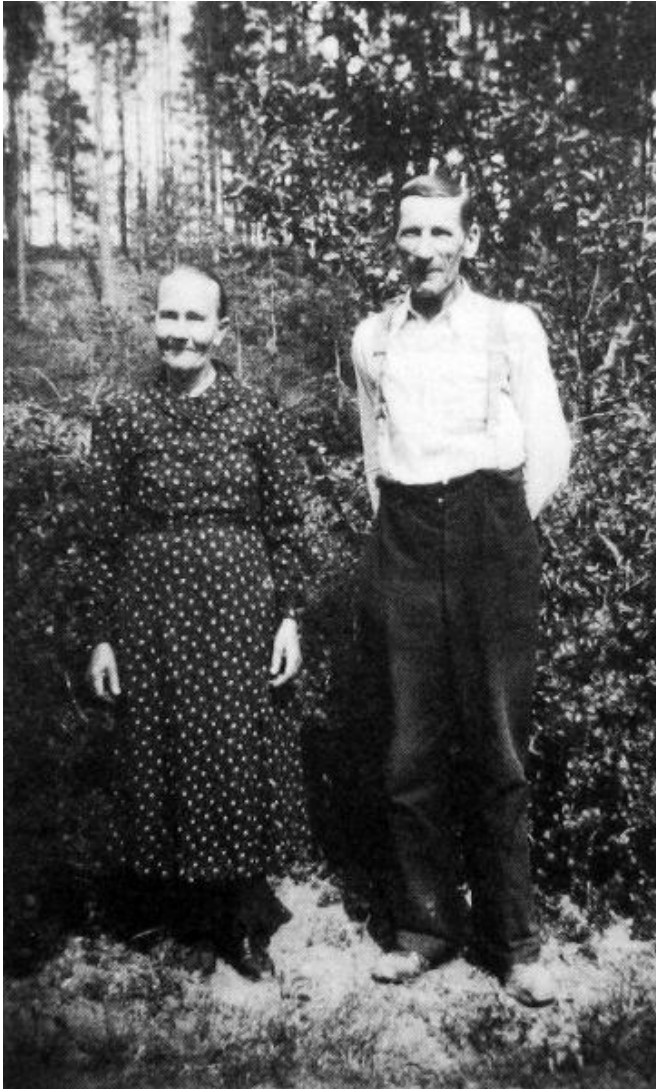
Simo Haikosen talo Vuoksen rannalla kauniilla paikalla. Pihalla hääväkeä.

Postinkantoa

Aili Pihkanen kertoo: "Niin pitkään kuin muistan, me hoidimme postinkannon. Isäni Pekka Matikka hoiti sitä etupäässä, mutta kun me lapset vartuimme, niin äitini Eeva toimi postinkantajana. Välirauhan aikana sitä virkaa hoiti Lyyli-sisareni.

Aamulla lähdettiin kirkolle pääpostiin, jossa tehtiin asiaankuuluvat tehtävät: postin lajittelu sekä lähtevän ja tulevan postin leimaus. Kun tämä oli suoritettu, lähdettiin kotimatkalle. Matkan varrella oli muutamia paikkoja, joihin jätettiin postia. Oman kylän posti tuotiin sitten meille, josta kyläläiset kävivät sen hakemassa. Joskus saattoi kotiintulo viivästyä, ja silloin saivat postinhakijat odotella. Kesällä he istuskelivat nurmikolla ja talvisaikaan tulivat tupaan jutustelemaan. Useimmat halusivat saada postinsa heti, kun se tuli. Postinkanto jäi äidille koska syksyisin ja keväisin oli kirkolla käräjät, ja ne kestivät useamman viikon. Isä oli kiinnostunut lakiasioista, ja hän istui käräjillä ajaen ihmisten oikeusasioita.

Lyyli Laakson mukaan välirauhan aikana hän kanto härskeensaarelaisten postia, joka nyt oli siirtynyt äidiltä tyttärelle. Postireitti kulki Pessin Pekolta Heikin Jussille. Sinne jätettiin osa postia ja loput kannettiin kotiin. Silloin oli paljon kenttäpostia. Jokainen odotti kirjettä "sieltä jostakin".

Lyyli yritti ehtiä aina aamu yhdeksäksi postia lajittelemaan. Illalla neljän jälkeen hän pääsi lähtemään täytetyn laukkunsa kanssa takaisin Härskeensaarelle ja kotiin. Siellä jo odottikin postin saapumista tupa täynnä väkeä.

Teuvo Matikka

Härskeensaaren postinkantajat Eeva ja Pekka Matikka.